

Beschrijving van Gelderland

Munsterus, die zich baseert op Marliani¹ (Bartolomeo), beweert dat Gelre in de tijd van Julius Caesar bewoond werd door de Menapiërs. Anderen vermelden dan weer dat Gelre de woonplaats van de Sicambri was. De vorm van het land is echter heel onregelmatig. Bovendien doorklieft de Rijn deze streek in het midden en splitst de rivier zich waardoor er twee hoeken worden gevormd. Het is daarom niet te verwonderen dat vele schrijvers met elkaar van mening verschillen over de exacte nederzettingen van deze stammen. Ik denk dat Julius Caesar in zijn verslagen, maar vooral in zijn vierde boek, wil meegeven dat de Menapiërs zich grotendeels op de rechteroever van de Rijn ophielden en de andere oever alleen maar ingepalmd hadden. Het hertogdom Gelre was trouwens hoofdzakelijk de thuisbasis van de Sicambri, en werd voor een deel door de Bataven bewoond.

Bijvoegsel

[Volgens Julius Florus werden de Sicambri, een naburige stam van de Usipi, door de Romeinen erg gevreesd. Een vijfhonderdtal strijders viel op een dag het vijfduizend man tellende Romeinse leger aan. De Romeinse ruiters sloegen op de vlucht en zeventig soldaten werden tijdens het gevecht gedood. Caesar liet in een recordtijd een brug over de Rijn bouwen ter hoogte van Gelderen om opnieuw een aanval tegen hen te ondernemen.]

Deze Sicambri woonden ten tijde van Caesar zo goed als zeker aan de rechteroever van de Rijn. Vaak ondernam deze oorlogszuchtige stam pogingen om de Rijn over te steken en de Romeinse cavalerie-eenheid aan te vallen. Keizer Augustus² wilde dit krijgshaftige volk kort houden om er zeker van te zijn dat hun troepen zich niet opnieuw tegen hen zouden keren. Daarom liet hij de Sicambri zich samen met enkele andere nabijgelegen stammen vestigen op de

¹ Bartolomeo Marliani.

² Octavianus.

linkeroever van de Rijn. Dat is toch wat de historici Strabo en Suetonius en andere schrijvers beweren. We kunnen hieruit zelfs afleiden dat van deze periode af deze volkeren nieuwe woonplaatsen aan de beide oevers van de Rijn stichtten. Deze nederzettingen groeiden almaar uit en ontwikkelden zich tot een volwaardige heerschappij Gelre. Zo verspreidden ze wijd en zijd hun invloed in de omliggende gebieden.

De Duitse geleerde Franciscus Irenicus³ reageert vrij kort op deze zienswijze als volgt: "Het komt erop neer dat keizer Augustus de Rhaeti, de Bajuwaren⁴, de Chatti, de Dalmaten, de Saksen en de Sicambri heeft verslagen en hen heeft opgedragen in Gallië te gaan wonen."

Ook Marliani⁵ (Bartolomeo), die een groot kenner was van Caesar en Tacitus, verkondigt zijn mening hierover: "De Sicambri, die tegenwoordig Geldersen worden genoemd, wonen aan de samenvloeiing van de Maas en de Rijn. Hun woongebied strekte zich nog verder uit tot aan de Noordzee." In een ander werk schrijft hij nog het volgende: "De Sicambri zijn een Germaans volk, dat zich vroeger niet ver van Keulen op de rechteroever van de Rijn ophield. Zij leefden toen in een woeste en bosrijke omgeving. Vandaag de dag beschikken de Sicambri (wij noemen hen nu de Geldersen) al over meerdere steden, hele wijken en talrijke akkerlanden tussen de Maas en de Rijn, daar waar het bisdom van Luik zich grotendeels bevindt."

De dichter Sidonius⁶ steunt de opinie van de reeds genoemde schrijvers wat de woonplaats van de Sicambri betreft. Hij verwijst naar het volgend citaat:

Sic ripae duplicis tumore fracto

Detonsus Vahalim bibat, Sicamber.

Een tijdje daarna zag men af van de benaming Menapiërs en Sicambri en nam het land de naam Gelre aan. Sommigen beweren echter dat Gelre zou afgeleid zijn van Gelduba, een stad waar Cornelius Tacitus melding van maakt. Deze stad was aan de Rijn gelegen, maar is nu helemaal vergeten en bestaat zelfs niet meer. Munsterus vermeldt dat Wichard van Pont de eerste landvoogd en heer van het land was en samen met zijn broer Lupold het kasteel Pont Gelre stichtte. Nu

³ Franz Friedlieb.

⁴ Bavarri.

⁵ Bartolomeo Marliani.

⁶ Apollinaris.

wordt deze stad Geldern genoemd, en hiervan is ook de naam van het hele gebied afgeleid.

Ligging

Het huidige Gelderland grenst in het noorden aan Friesland. Ga je eerder iets meer naar het noordwesten dan vind je daar de boezem of inham van de zee, de Zuiderzee genoemd. In het zuiden tekent de Maas voor een deel een scheidingslijn tussen Brabant en Gelderland. Ook het Land van Gulik leunt zuidelijk aan tegen Gelderland. Ten oosten van Gelderland vinden we zowel de Rijn als het hertogdom Kleef, dat deze provincie in twee ongelijke delen doorklieft. Richt je je helemaal naar het westen, dan herken je Holland met het land van Utrecht. Dit landschap is vrij uitgestrekt en grotendeels vlak, maar toch tref je er enkele heuvels aan en bevinden er zich verschillende mooie bossen in deze omgeving, waaronder het Echterwald⁷.

P 137

Ik heb trouwens hierover reeds uitvoerig in mijn vorige beschrijving verteld. Het is een zeer productieve streek, uiterst geschikt voor landbouw. De mooiste en ook de vruchtbaarste weilanden ontdek je dan ook dicht bij de rivieren de Rijn, de Waal en de Maas. In deze regio wordt vooral graan geteeld dat ook kan dienen als voedsel voor dieren. Deze beesten zijn hier talrijk aanwezig. Ze worden zelfs vanuit Denemarken naar hier vervoerd om ze hier vet te mesten. Gelderland bestaat uit het graafschap Zutphen en nog enkele andere Staten en heerlijkheden. Je vindt er 22 ommuurde steden met als belangrijkste hoofdsteden: Nijmegen, Roermond, Zutphen en Arnhem. Zij vormen trouwens ook de vier kwartieren van het land. Deze zijn gelegen aan vier verschillende rivieren en staan onder toezicht van vier verschillende bisdommen. Ook de steden Hattem, Elburg, Harderwijk, Wageningen, Tiel, Zaltbommel, Bronkhorst, Doesburg, Doetinchem, 's-Heerenberg, Lochem, Groenlo, Bredevoort, Gelder, Stralen, Venlo, Wachtendonk en Erkelens maken deel uit van Gelderland. Er bestonden zeker nog andere ommuurde steden, maar door allerlei omstandigheden en ook door tegenspoed zijn die muren en vesten vandaag de dag geheel of gedeeltelijk verdwenen. De steden zelf zijn nog in een degelijke toestand en men geniet er belangrijke privileges en vrijheden, net zoals in de

⁷ Het koning-se-bos en het echter-se-bos.

andere steden. De steden Keppel, Burg, Gendt, Batenburg, Montfort, Echt zijn hier duidelijke voorbeelden van. Je vindt er bovendien nog heel wat andere mooie plekken die ik later nog in detail wil behandelen wanneer het gaat over de verschillende kwartieren van Gelderland. In het hertogdom kom je overigens nog meer dan driehonderd dorpen tegen, allemaal met klokkentorens en parochiekerken.

De Staten van het hertogdom bestonden uit drie leden: de Baanderheren, de Edelen en de vier hoofdsteden. Elk van de reeds genoemde steden licht ik nadien nog toe, maar ik wens nu eerst de vier hoofdsteden verder door te lichten. Hiermee kan ik dan mijn beschrijving van het hertogdom Gelre afronden.